

Forside

Udgivelser

Online
publikationerKatalog over
trykte
publikationerKommende
publikationer- Tidsskriftet
Uddannelse

Abonnementer

Sådan blev jeg hjemmeundervist

BERTEL HAARDER

Forældres ret til selv at undervise deres børn er en grundpille i dansk skolefrihedstradition, som ikke lader nogen i tvivl om forholdet mellem stat og borger i Danmark.

Bertel Haarder, tidl. undervisningsminister og MF for Venstre.

Jeg startede som et samspilsramt offer for grundtvigske teorier, som mine forældre havde taget med sig fra deres tid som lærerpar på Askov Højskole.

Da jeg på et tidspunkt blev mobbet lidt af nogle utiltalende drenge i den treklassede skole, hvor jeg havde gået et par år, tog mine forældre mig ud og underviste mig i de følgende år hjemme på højskolen i Rønshoved. Det samme havde de periodevis gjort med mine fire ældre søskende. Og senere fik min lillebror samme skæbne!

Jeg blev hjemmeundervist, indtil jeg som 13-årig kom i Gråsten Folke- og Realskole. Hjemmeundervisningen var både en fordel og en ulempe. Fordelen var den "individualiserede undervisning og den tætte kontakt med mine forældre og andre voksne på et sted, hvor der foregik så meget, jeg kunne være med til (især gymnastik, sport, udflugter og dansktimer med højskoleeleverne).

Ulempen var savnet af jævnaldrende kammerater, der i forvejen var et problem i det søvnige Rønshoved ved Flensborg Fjord, hvor de store årgange ikke havde sat spor. Det generede mig, at folk kunne tro, jeg var unormal, fordi jeg ikke havde kammerater og ikke gik i skole.

Til gengæld havde jeg skolens gartner. Ham fyldte jeg med uendelig snak, selv om jeg stammede en del! Han blev mit forbillede, og jeg var sikker på, jeg ville være gartner. Jeg havde ikke blot min egen store have, som jeg passede med flid, men også utallige høns og kaniner, undulater og hunde med uendelige hvalpekuld.

Hvis nogen har opdraget mig, var det mine dyr, som skulle passes. Især hønsene, der reagerede på enhver forsømmelighed ved at give færre æg. Jeg kan stadig finde på at drømme om natten, at hønsene ikke har fået vand. Synet af et hønsehus uden vand glemmer man aldrig.

Jeg passede mig selv

Jeg blev undervist efter principper, der i dag ville blive betegnet som temmelig udflippede. Jeg gik kun i skole, når jeg havde lyst. Var vejret godt, kunne jeg droppe skolearbejdet. Ligeledes, hvis der var frost og sne med godt slæde- eller skøjteføre - eller brug for min arbejdskraft i det lille landbrug, der hørte til skolen.

Især fjorden optog min tid. Jeg sejlede i kajak med min hund - og selv om en elsket lærer på skolen var druknet med sin kajak nogle år tidligere, fandt mine forældre ikke på, at jeg skulle have svømmevest eller korkbælte på. Heller ikke, når jeg gik på usikker is ud til sejrenden for at se på skibene, der sejlede ind til Flensborg. Opdragelse til sikkerhed var et ukendt begreb - også når min far kørte 120 km i timen ad de små veje til familien i Vestjylland.

Mine forældre gjorde uendelig lidt ud af hjemmeundervisningen. Højskolen optog al deres tid, hvilket jeg absolut ikke bebrejdede dem. Jeg fik lov at passe mig selv og lærte stort set kun at læse og skrive. Jeg skrev stile og førte familiens korrespondance med mine ældste søskende, der ikke boede hjemme.

Jeg var ikke god til at læse, især ikke bøger. Det var min storesøster flov over, så hun lovede mig 10 øre for hver side, jeg læste i bogen Frændeløs, som jeg derfor kun har dårlige minder om.

(Senere, da jeg som studerende fik vikarjob på Askov Højskole, gik jeg til læsetræning for at blive hurtiglæser. Da jeg fortalte tidl. forstander Knud Hansen om det, sagde han eftertænksomt, at han var glad for, at han ikke kunne læse hurtigt. Det gav ham bedre tid til at tænke!)

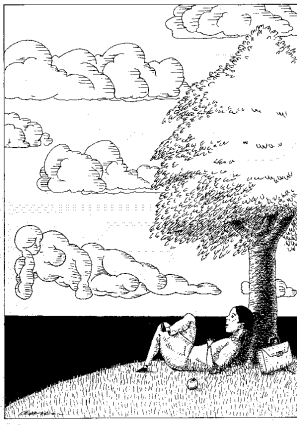
Jeg fik dog læst enkelte bøger som barn. Bl.a. fordi jeg undertiden fik opfordring til at læse en af min fars gamle historiske bøger og skrive stil om, hvad jeg fik ud af det. Bl.a. læste og skrev jeg om Christian den Fjerde og Napoleon - og om Oberst Læssøe, der led heltedøden ved Isted, hvor jeg flere gange ved mindesmærket havde hørt min far fortælle højskoleeleverne om hans sidste ord: "Lad mig ligge, men hvis I vil gøre jeres oberst en tjeneste, så tag skoven!"

Min far var en farverig fortæller. Men - i modsætning til, hvad mange troede - fortalte han næsten aldrig for os børn, fordi hverken min mor eller mine søskende gad høre på ham! Kun når han havde været på foredragsturne med tog eller bil, kunne ingen stoppe ham. I hans fortælling var det altid de mest utrolige mennesker, han havde mødt i kupeen og på færgen. (Det var nok ham og ikke mig, der skulle have været politiker!)

Min mor rettede de ting, jeg skrev. Hun lærte mig grammatik og tegnsætning, men ikke at skrive pænt! Det bedste var dog, at hun fik os alle til at se tv-teatret, som dengang bød på ugentlige oplevelser med klassikere som Ibsen, Holberg, Anouilh, Hertz, Hostrup m.fl. Det var den bedste danskundervisning, der kan tænkes.

Kammerater

Jeg var som nævnt en smule flov over ikke at gå i skole som andre børn. Og jeg savnede kammerater. Da jeg en sommerdag gik på en mark med udsigt til fjorden og hakkede roer, mens nogle jævnaldrende kom cyklende, hujende og skrigende på vej til en dukkert i fjorden, traf jeg min beslutning: Jeg ville i skole! Jeg ville have kammerater! Jeg ville have rigtigt arbejde og rigtig fritid.

Mine forældre gav mig straks lov. Deres ide var jo, at jeg selv skulle bestemme. Og selv om det var ved slutningen af et skoleår, blev jeg straks stoppet ind i en 6. klasse, hvor der i forvejen var 30 elever. Vidunderligt! Jeg nød at have så mange kammerater, men nød også at cykle den lange vej hjem til freden og roen derhjemme.

Det var så enden på det eksperiment!

Om det var vellykket? Det syntes mine forældre, især min far, der til min store ærgrelse fremholdt mig som et eksempel til efterfølgelse, når han talte om åndsfrihed og den slags.

Selv er jeg mere forbeholden. Jeg bebrejder ikke mine forældre noget som helst. Jeg fik jo lov til selv at bestemme hele vejen igennem. Men jeg ville ikke gøre det om, hvis jeg kunne.

Det er frygteligt svært at være forældre. Hvis man presser børnene, er det galt. Hvis man ikke gør det, er det også galt. Jeg bebrejder fx mine forældre, at de ikke tidligt satte mig til at spille klaver. Vi havde flygel i dagligstuen. Det er så til gengæld gået ud

over min egen datter, som høfligt og imødekommende lytter til min beretning.

At læse og skrive

Med hensyn til den boglige indlæring var der ingen problemer. Tværtimod. Det viste sig at være revnende ligegyldigt, at jeg ikke kunne stort andet end læse og skrive. Matematik og alt det andet havde jeg indhentet på et par måneder.

Det er noget sludder, at alle fag er lige vigtige. Det eneste, der virkelig betyder noget, er dansk.

Husk det, Ole Vig og alle I velmenende pædagoger, der har så travlt med at gøre tværfaglige projekter og andre udenværker til skolens formål. I de mindre klasser bør alle andre fag vige for dette ene: at sætte eleverne i stand til først og fremmest at læse og dernæst at skrive. Det er ikke blot det vigtigste, det er langt vigtigere end alt det andet tilsammen. Stryg alle andre fag, om nødvendigt.

Hvad hjælper alle forsøgene på at aktivere og engagere og lære eleverne at lære, hvis de ikke kan læse og bruge ord og dermed selv komme videre. Tragisk, at den danske skole har svigtet så eklatant på netop dette punkt.

Jeg talte for døve øren i hele min ministertid, og jeg forsømte at lade handling følge ord. Den herskende majoritet i Lærereforeningen, Lærerrhøjskolen, Kommunernes Landsforening og Folketinget var optaget af alt muligt andet irrelevant. Derfor har danske skolebørn stadig ikke deres egen computer, skønt der er så rigeligt plads til det på verdens dyreste skoles budget. Og derfor er der stadig langt mellem de computerprogrammer, der kunne hjælpe de dårlige læsere og skrivere igennem det absolut nødvendige terperi.

Tænk, hvis jeg var blevet hjemmeundervist 50 år senere og havde fået en computer på min 7 års fødselsdag! Så tror jeg næsten, hjemmeundervisningen havde været til at holde ud. Jeg kunne have fået alskens spændende programmer, og jeg kunne have været i kontakt med databaser og andre børn over hele verden.

Friheden

Det bedste, man kan sige om hjemmeundervisning, er, at det er tilladt. Det er en sikkerhedsventil. Ligesom fritagelsesmuligheden i folkeskolens kristendomsundervisning. Friheden til at hjemmeundervise er en grundpille i dansk skolefrihedstradition, som ikke lader nogen i tvivl om forholdet mellem stat og borger i Danmark.

Skolen er til for børnenes skyld og ikke omvendt. Derfor har forældrene ret til selv at undervise deres børn, når blot undervisningen står mål med folkeskolen mht. visse elementære færdigheder.

Noget helt andet er, om det er en god ide i det enkelte tilfælde.

Fra tidsskriftet "Uddannelse", december 1995.
